

Hallituksen esitys varmuusvankeudesta ja elinkautisvankien vapauttamismenettelyn kehittämisestä

(HE 14/2026 vp)

Perustuslakivaliokunta 19.3.2026 Lainsäädäntöneuvos Mirja Salonen

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Esityksen taustalla olevat hallitusohjelman kirjaukset

Hallitus etsii välittömästi ratkaisuja, joilla varmistetaan, että yhteiskunnalle ja muiden turvallisuudelle vaarallisimmat vangit eivät vapaudu.

Otetaan käyttöön varmuusvankeus. → vankeus voi jatkua määrittelemättömän pituisen ajan; käytössä mm. Norjassa, Tanskassa ja Saksassa. Myös Ruotsissa annettu esitys tammikuussa.

Väkivaltariskin arviointia kehitetään ja sen merkitystä osana vangin vapauttamisharkintaa vahvistetaan olennaisesti. → Elinkautisvankien väkivaltariski-arvioinnin painoarvoa lisätään.

Varmuusvankeuden sovittaminen Suomen seuraamusjärjestelmään

Elinkautinen
vankeusrangaistus

Noin 185 hlö

Yhdistelmärangaistus
vaarallisille
rikoksenuusijoille

Noin 40 hlö

Varmuusvankeus

”Kourallinen”
HE:ssä arvio
4-12 hlö

Keskeiset ehdotukset / Yhdistelmärangaistus ja varmuusvankeus

- Säilytetään v. 2018 voimaan tullut yhdistelmärangaistus → laajennetaan soveltamisalaa myös rikoksentekijöihin, jotka eivät täytä edellytyksiä aiemmasta rikoshistoriasta (ns. ensikertalaiset), jos rikos erityisen törkeä (ns. ensikertalaiset väh. 8 v. vankeusrangaistus, uusijat väh. 3 v. vankeusrangaistus).
- Varmuusvankeuteen voitaisiin määrätä yhdistelmärangaistuksen vankeusajan loppupuolella, jos on edelleen ilmeinen vaara, että henkilö syyllistyy uuteen vakavaan henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvaan rikokseen.
→ Rikosseuraamuslaitos → syyttäjä → Helsingin hovioikeus (THL / väkivaltariskiarvio)
- Rikoksentekijä *voisi* hakea vapauttamista vuoden kuluttua aiemmasta päätöksestä, Risen *tulisi* hakea aina, kun edellytyksiä ei enää ole.
→ Vapauttamismenettely vastaisi elinkautisvankien vapauttamista; ehdonalainen vapaus, jota edeltää tavallisesti enintään 6 kk valvottu koevapaus. Vapauttamista edeltäisi VTH:n väkivaltariskiarviointi.
- Varmuusvankeuden suorittaminen vastaisi tavallista vankeutta. Laissa kuitenkin säädettäisiin, että Risen ja VTH:n tulisi järjestää riskiä alentavia toimia sekä arvioida säännöllisesti henkilön uusimisriskitason mahdollisia muutoksia (EIT:n edellytykset).

Keskeiset ehdotukset / Elinkautisvankien vapauttamismenettelyn kehittäminen

- Vapauttaminen perustuisi edelleen Helsingin hovioikeuden kokonaisharkinnalle.
 - Keskimääräinen vankeusaika on nykyisin 14,8 vuotta.
- Rikoslaissa selkeytettäisiin, että väkivaltariskiarvio on yksi kokonaisharkinnassa huomioon otettavista seikoista.
- Rikoslakiin tehtäisiin lisäys, jonka mukaan vankia ei voida vapauttaa, jos on olemassa ilmeinen vaara siitä, että hän vapauduttuaan syyllistyy uuteen vakavaan henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvaan rikokseen. → Muotoilu vastaisi varmuusvankeussäätelyä.

Keskeiset ehdotukset / Muu lainsäädäntö

- Yhdistelmärangaistuksen tuomitsemisen yhteydessä tehtävästä säännönmukaisesta mielentilatutkimuksesta luovuttaisiin. → Oikeuspsykiatrinen väkivaltariskiarvio olisi riittävä.
- Mielenterveyslaissa säädettäisiin nykyistä yksityiskohtaisemmin väkivaltariskiarvioiden tekemisestä.
- Väkivaltariskiarvioita koskevaa viranomaisten välistä tietojenvaihtoa täydennettäisiin.
- Väkivaltariskiarviointiin liittyvää terminologiaa yhdenmukaistettaisiin.

Lakien ajallinen soveltaminen ja arvioidut vaikutukset

- Ehdotettu voimaantulo 1.1.2027. Rikoslain muutoksia voitaisiin soveltaa rikosoikeudellisen taannehtivuuskiellon vuoksi lain voimaantulon jälkeen tehtyihin tekoihin.
- Muutoksilla ennaltaehkäistäisiin yksittäisiä tai muutamia vakavia uusintarikoksia vuosittain.

PeV näkökulma

- Rangaistusjärjestelmän ankaroitumista merkitsevät ehdotukset
 - Varmuusvankeuden käyttöönotto
 - Yhdistelmärankaistuksen soveltamisalan laajentaminen (ns. ensikertalaiset)
 - Elinkautisvankien vapauttamisharkintaperusteiden muutos
 - Väkivaltariskiarvioiden hyödyntäminen oikeudellisessa päätöksenteossa
 - Alaikäisten rikoksentekijöiden asema
- Henkilötietojen käsittelyä koskevat ehdotukset
 - erityisesti väkivaltariskiarvioiden luovuttaminen nykyistä laajemmin (THL/VTH/Rise)

Kiitos